

Retoryka wizerunku publicznego

Rhetoric of the public image

9 (2) 2022 ISSUE EDITORS: ANNA BENDRAT, ELŻBIETA PAWLAK-HEJNO

JOLANTA DYONIZIAK

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

<https://orcid.org/0000-0001-8281-1664>

joladyo@amu.edu.pl

JOANNA KOSWENDA

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0003-1197-3732](https://orcid.org/0000-0003-1197-3732)

joakos9@st.amu.edu.pl

Destrukcja wizerunku publicznego w dyskursie. Rola argumentu *ad hominem* w komentarzach internautów dotyczących polskiej pisarki Olgi Tokarczuk

Destruction of the public image in discourse. The role of the *ad hominem* argument in the comments of Internet users about the Polish writer Olga Tokarczuk

Abstract

Celem niniejszego artykułu jest analiza destrukcji wizerunku osoby w dyskursie na przykładzie użycia argumentu *ad hominem* w komentarzach internautów dotyczących nagrody Nobla 2018 przyznanej w dziedzinie literatury polskiej pisarce i intelektualistce Oldze Tokarczuk. Wybrane do analizy komentarze zostały opublikowane na stronach polskich portali informacyjnych: „Dorzeczy”, „Gość Niedzielny”, „Wprost”, „Niezależna”, „Frona”, „wPoliyce” i „Salon24”. Badanie przeprowadzono w okresie od października 2019 do stycznia 2020 na 104 komentarzach, które stanowią materiał badawczy. Został on poddany analizie argumentacyjnej zaproponowanej przez szkoły francuską, szczegółowo wykorzystano opracowania dotyczące pojęcia *etosu* i argumentu *ad hominem* (Amossy, Charaudeau, Druetta i Paissa, Maingueneau). Badanie wykazało, iż argument *ad hominem* może odegrać istotną rolę w dekonstrukcji wizerunku publicznego. W komentarzach dotyczących Olgi Tokarczuk dominujący okazał się argument *ad hominem personalny*, który przybiera formę ataku osobowego (argument *ad personam*), oraz argument *ad hominem okolicznościowy* w różnych formach.

The aim of this article is to analyze the destruction of a person's image on the example of *ad hominem* argument in readers' comments reacting to the news of the attribution of the Nobel prize in Literature 2018 by the Polish writer and activist Olga Tokarczuk. Selected comments were published on the Polish news websites: „Dorzeczy”, „Gość Niedzielny”, „Wprost”, „Niezależna”, „Frona”, „wPoliyce” and „Salon24”. The study was conducted from October 2019 to January 2020 on 104 comments, which constitute research material. The corpus was subjected to the argumentative analysis proposed by the French school; the studies on the concept of *ethos* and the *ad hominem* argument were used in detail (Amossy, Charaudeau, Druetta i Paissa, Maingueneau). The results of the analysis showed that *ad hominem* argument can play an important role in deconstructing the public image. In the comments concerning Olga Tokarczuk, the dominant argument was the *personal ad hominem argument*, which takes the form of the personal attack (*ad personam argument*), and the *circumstantial ad hominem* argument in various forms.

Key words

wizerunek publiczny, *etos*, *ad hominem*, dyskwalifikacja, dyskurs, Olga Tokarczuk
public image, *ethos*, *ad hominem*, disqualification, discourse, Olga Tokarczuk

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 international (CC BY 4.0).

The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

JOLANTA DYONIZIAK

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

<https://orcid.org/0000-0001-8281-1664>

joladyo@amu.edu.pl

JOANNA KOSWENDA

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0003-1197-3732](https://orcid.org/0000-0003-1197-3732)

joakos9@st.amu.edu.pl

Destrukcyjna wizerunku publicznego w dyskursie. Rola argumentu *ad hominem* w komentarzach internautów dotyczących polskiej pisarki Olgi Tokarczuk¹

1. Wprowadzenie

Internet stał się jednym z podstawowych źródeł wiedzy i informacji. Dzięki procesowi demokratyzacji przeciętny internauta zyskał narzędzia, by obserwować i komentować wydarzenia z kraju i ze świata w różnego rodzaju mediach: informacyjnych, społecznościowych, często na forach dyskusyjnych. Te ostatnie nie są tylko miejscem komunikowania i „spotkania się” w wirtualnym świecie, ale także w dużym stopniu ponoszą odpowiedzialność za kreowanie wizerunku jednostek i grup. Wizerunek medialny definiuje się jako „zespół konstrukcji i obrazów, które determinują odbiór i postrzeganie danej osoby, instytucji czy sprawy w umysłach konsumentów przekazów medialnych” (Molek-Kozakowska 2016, 6). W dobie rozwoju technologicznego media zyskały pozycję dominującą, jeżeli chodzi o debatę publiczną i marketing. Można odnieść wrażenie, że dzisiaj, aby zdobyć grono odbiorców/konsumentów wizerunek jest istotnym czynnikiem, który może, choć nie musi wiązać się z zasobami merytorycznymi, naukowymi czy biznesowymi. Kreowanie i istota wizerunku nie są nowymi pojęciami. Już Arystoteles (m.in. 1991) mówił etosie jako jednym z ważnych elementów wpływających na odbiorcę. Celem niniejszego artykułu jest analiza destrukcji etosu uprzedniego jednostki (fr. *éthos préalable*, Amossy 2006, 2010, Jaubert i Mayaffre 2013, Maingueneau 2014) w ramach tworzonego w dyskursie etosu przedstawianego (fr. *éthos représenté*, Druetta i Paissa 2020) poprzez zastosowanie argumentu *ad hominem*. Zjawisko związane jest z tworzeniem w przestrzeni wirtualnej tzw. społeczności protestujących (fr. *communauté virtuelle de protestation*, Amossy 2014, 193), których argumenty nie zawsze odpowiadają zasadom racjonalnej polemiki. Pojawia się wtedy przemoc werbalna, w badanej sytuacji komunikacyjnej

1. Niniejszy artykuł powstał na podstawie pracy licencjackiej, napisanej pod kierunkiem dr Jolanty Dyoniziak i wyróżnionej w II Konkursie PTR na najlepszą pracę dyplomową wykorzystującą narzędzia retoryczne

przemoc ta skierowana jest do osoby trzeciej, Olgi Tokarczuk i stanowi reakcję na przyznanie pisarce w 2018 roku Nagrody Nobla. Materiał badawczy składa się ze 104 komentarzy internautów, wybranych spośród szeregu opublikowanych na forach dyskusyjnych, zamieszczonych pod artykułami informującymi o przyznaniu Tokarczuk nagrody Nobla. Artykuły były dostępne na stronach polskich portali informacyjnych: „Dorzeczy”, „Gość Niedzielny”, „Wprost”, „Niezależna”, „Frona”, „wPolityce” i „Salon24”. Kryterium wyboru stanowiła obecność w komentarzu argumentu *ad hominem*. Badanie zostało rozpoczęte 10 października 2019, wtedy to Komitet Noblowski ogłosił przyznanie nagrody Nobla za rok 2018 Oldze Tokarczuk i zakończyło się w styczniu 2020, ze względu na coraz mniejszy stopień mediatyzacji wydarzenia.

2. Współczesne badania nad etosem

Etos jest, obok logosu i patosu, jednym z trzech środków perswazji, wywodzącym się z antycznej retoryki zapoczątkowanej przez Arystotelesa. Odpowiada wizerunkowi podmiotu mówiącego, jego autorytetowi, który jest konstruowany w dyskursie, by przedstawić racje oraz zdobyć zaufanie, stać się wiarygodnym i przekonać audytorium. Etos jest konstruowany w zależności od rodzaju wypowiedzi oraz potrzeb i oczekiwań odbiorcy. Dzieje się tak dlatego, że nadawca zachowuje się inaczej w rozmowie z członkiem rodziny, z pracownikiem, czy z dzieckiem, używa innego słownictwa, innych struktur zdań i różnych cech prozodycznych wypowiedzi takich jak barwa i ton głosu, sposób artykulacji i intonacji, co wpływa na sposób odbioru komunikatu. Wszystkie te czynniki werbalne, parawerbalne, ale także niewerbalne, takie jak gesty, mimika czy nawet ubiór są istotne, ponieważ odgrywają rolę w konstruowaniu wizerunku, który nie tworzy się jedynie na podstawie wypowiedzi nadawcy. Ważny jest również kontekst, rodzaj dyskursu, a także miejsce, gdzie komunikuje się nadawca. Definiują je tzw. kontrakty komunikacyjne (fr. *contrat de communication*, Charaudeau 2011) i to, co jest uznane za normatywne w obrębie określonej sytuacji komunikacyjnej, nie musi być odpowiednie w innej. Tak się dzieje w przypadku komunikacji oficjalnej, np. między urzędnikiem i petentem w instytucji państwowej i nieoficjalnej, np. pomiędzy członkami rodziny w rozmowie potocznej. Różnica wymaga dostosowania się osób komunikujących do realizowanego w danym momencie kontraktu. Umowa komunikacyjna determinuje zatem przekaz werbalny, między innymi warunki do realizacji określonych aktów mowy, określa relację pomiędzy nadawcą i odbiorcą, przyznając im konkretne role w wymianie werbalnej.

We współczesnych badaniach koncepcja etosu jest złożona i wynika z podziałów w obrębie ich funkcjonowania. Wyróżnia się etos dyskursywny, mowa tu o wizerunku nadawcy wyłaniającym się z jego wypowiedzi. Obejmuje on zarówno

tzw. etos wypowiedziany (fr. *éthos dit*), czyli to co mówi o sobie nadawca², jak i tzw. etos pokazany (fr. *éthos montré*), ten ostatni nie ma charakteru werbalnego i jest związany z zachowaniem, wyglądem nadawcy podczas mówienia. W relacji z etosem dyskursywnym występuje tzw. etos uprzedni (fr. *éthos préalable*) (Amossy 2006, 2010, Jaubert i Mayaffre 2013, Maingueneau 2014). Może on mieć charakter dyskursywny, i tak często się dzieje, ale nie jest to warunek *sine qua non* (Maingueneau 2014, paragraf 8). Stanowi on wyobrażenie odbiorcy o podmiocie mówiącym, które powstało w jednym z dwóch wariantów poznawczych: inkluzywnym (w i poza dyskursem) oraz nieinkluzywnym (w lub poza dyskursem) i które wynika z doświadczenia społecznego. Etos uprzedni może być pozytywny jak i negatywny. Istnieje szereg czynników, które wpływają na konstruowanie tego wizerunku. Najczęściej wynika on z reputacji podmiotu mówiącego, jego wykształcenia, dokonań, statusu społecznego oraz funkcji, miejsca i roli w społeczeństwie. Łączy się on również ze stereotypami i wszelkimi wcześniejszymi informacjami na temat jednostki. Etos uprzedni służy zatem jako punkt wyjścia, który mówca może wykorzystać w swojej argumentacji do konstrukcji etosu dyskursywnego.

Innym rodzajem etosu jest tzw. etos przedstawiany (fr. *éthos représenté*) zaproponowany przez Druetta i Paissa (2020). Mowa tutaj o etosie, który nie wynika już z działań i statusu mówcy (etos dyskursywny i uprzedni), ale o etosie konstruowanym przez podmiot mówiący na temat obiektu denotowanego w komunikacji, czyli referenta. Nadawca wypowiada się na temat osoby trzeciej i ocenia ją, tym samym przyczyniając się do kształtowania jej wizerunku. Etos ten znacznie różni się od etosu mówcy rozumianego w sensie klasycznej koncepcji retoryki czy też tzw. nowej retoryki (Perelman i Olbrechts-Tyteca 2008), nie stanowi odwołania się oratora do własnego autorytetu i wiarygodności w celu wzmocnienia argumentacji i zwiększenia siły perswazji. Nadawca tworzy etos osoby trzeciej, może wzmacniać etos już istniejący lub podejmować z nim dialog, np. kontestować czyjś wizerunek, czy go wręcz burzyć. Wypowiedź lub seria wypowiedzi tego typu zachowuje potencjał argumentacyjny, wpływa na wizerunek publiczny referenta i może zmienić sposób jego postrzegania przez społeczeństwo. Jest to częsta praktyka, która w wyniku silnej polaryzacji sądów i opinii we współczesnych społeczeństwach zachodnich prowadzi między innymi do osłabienia i zdyskredytowania wizerunku publicznego osoby trzeciej. Zjawisko to często obserwujemy w dyskursie politycznym, gdy wynika ze sporu z przeciwnikiem i wiąże się ze zjawiskiem dyskredytacji (Bralczyk 2003, Jakosz 2019). Dyskurs publiczny, zwany demokratycznym³, jest też tu reprezentatywny. Wskazać należy chociażby

2. Ten typ etosu określa zdaniem Maingueneau nadawcę w wypowiedzi, np. Mówię do ciebie z głębi serca (2014, paragraf 8)

3. Poprzez określenie dyskursu demokratyczny rozumie się taką formę dyskursu, w którym każdy może się wypowiedzieć na dowolny temat, tak jak czynią to internauci w swych komentarzach.

komentarze internautów w mediach społecznościowych czy na forach dyskusyjnych, w których to z jednej strony obserwujemy akty pochwały wyrażające poparcie dla osób trzecich, z drugiej natomiast często bezkompromisowe, negatywne wpisy, które niszczą czyjś wizerunek.

Cechą charakterystyczną komentarzy w Internecie jest spontaniczność, rejestr potoczny, a w przypadku, gdy dyskusje nie są moderowane nawet wulgarny. Anonimowość daje bowiem internautom wrażenie „schowania się” pod pseudonimem, co sprawia, że „pozwalają sobie na więcej” i przybierają bardziej wyzwoloną postawę, często wykraczającą poza normy obyczajowe i etyczne. Mówi się o depersonalizacji i co za tym idzie braku odpowiedzialności prawnej, społecznej i etycznej w przeciwieństwie np. do dyskursu politycznego, w którym jednostka osobiście świadczy słowem (Amossy 2014, 182). Na gruncie argumentacji prowadzi to do dominacji argumentów patosu, w których przedmiot wypowiedzi stanowią reakcje emocjonalne, często negatywne. W ten sposób namnażają się osądy burzące wizerunek osoby lub osób w formie aktów dyskwalifikacyjnych (Derive i Derive 2004, Ernotte i Rosier 2004, Laforest i Vincent 2004, Laforest i Moïse 2013, Vincent i Barbeau 2012), a cechą dyskursu publicznego staje się przemoc werbalna. Jednym z powszechnie stosowanych zabiegów dyskredytujących osoby w oczach opinii publicznej jest argument *ad hominem*.

3. Argument *ad hominem*

Argument *ad hominem* czyli „argument skierowany do człowieka” (Gauthier 1995, 172) pojawia się często w przemówieniach politycznych, w debatach społecznych, ale także w codziennych konwersacjach. Rozmówcy uciekają się do niego nie tylko by podważyć tezy przeciwnika i tym samym jego wiarygodność w oczach audytorium. Ten typ argumentu nie polega bowiem na polemizowaniu z tym, co mówi interlokutor i co jest istotą sporu, a na kwestionowaniu jego postępowania, opinii, światopoglądu i aspektów życia prywatnego. Jak twierdził Sellars w 1917 roku: „Błąd argumentu [ad hominem] polega na tym, że jest on skierowany przeciwko jednostce czyniąc z niej wroga, zamiast pełnić swoje właściwe zadanie polegające na dowodzie w sprawie będącej przedmiotem sporu”⁴. Tradycyjnie argument *ad hominem* jest uważany za paralogizm, czyli błędny sylogizm, który nie jest merytoryczny, burzy proces logiczny sporu oraz zasady dyskusji (Amossy 2006, 137-146). W efekcie atakuje się bezpośrednio przeciwnika, co sprawia, że mamy do czynienia z eksplicytnym aktem dyskwalifikującym. Według niektórych badaczy (m.in. Walton 1999) stosowanie argumentu *ad hominem* w określonych

4. “In this fallacy the argument is directed against the character of the man who is the opponent instead of adhering to its proper task of proving the point at issue” (Van Eemerman i Grootendorst 1993, 53).

przypadkach może być jak najbardziej zasadne i usprawiedliwione, Walton przytacza tu dyskurs sądowy, a dokładnie zeznania świadka w sprawie. Dla Waltona:

[...] W sytuacji składania zeznań w sprawie przed sądem, gdzie zaufanie oraz domniemanie uczciwości są istotne dla argumentacji, argumenty *ad hominem* będą rozpatrywane jako pełnowartościowe. Uczestnik dialogu posiada pewien stopień wiarygodności/kredyt zaufania, nawet jeśli nie ma przesłanek co do jego uczciwości lub jej braku.⁵

Problematyka związana z argumentem *ad hominem* nie kończy się tylko na jego sile pragmatycznej, tj. na określeniu, czy jest to argument zasadny, usprawiedliwiony w niektórych sytuacjach komunikacyjnych, czy jednak powinien być rozważany jako argument błędny, należący do paralogizmów. Problem dotyka w pierwszej kolejności definicji samego argumentu, w zależności od szkoły, badacze przyjmują różne stanowiska, co z kolei rzutuje na opis relacji pomiędzy definicjami w różnych ujęciach metodologicznych. I tak na przykład Perelman i Olbrechts-Tyteca proponują rozdzielenie argumentu *ad hominem* i argumentu *ad personam* a ich nakładanie się terminologiczne uznają za błędne (2008, 150). Istnieją opracowania, w których proponuje się ustawienie wymienionych argumentów w relacji inkluzywnej. Do takich należy typologia zaproponowana przez Gauthiera (1995), przyjmujemy ją do analizy ze względu na jej syntetyzujący charakter. Odwołując się do propozycji m.in. Locke'a, Schopenhauera, Toulmina, Riecke'a i Janika, Gauthier wyróżnia trzy typy argumentu *ad hominem*: logiczny (fr. *logique*), poszlakowy (fr. *circonstancier*) i personalny (fr. *personnel*).

Argument *ad hominem* logiczny, po raz pierwszy opisany przez Locke'a, polega na atakowaniu jednostki poprzez wykazanie sprzeczności logicznej w proponowanych przez nią sądach. Początkowo ograniczony był do niezgodności logicznej pomiędzy przesłanką lub przesłankami a wyciąganym wnioskiem. Został rozszerzony na każdą niezgodność logiczną pojawiającą się w wypowiedzi na planie formalnym, tzn. twierdzenia *pada* i *nie pada* stają się niezgodne logicznie, kiedy wypowiedziane są symultanicznie przez mówcę w odniesieniu do jednej, tej samej sytuacji.

Argument *ad hominem* okolicznościowy, zdefiniowany przez Toulmina, Riecke'a i Janika (1984), polega na podważeniu jednostki ze względu na rozbieżność między tym co robi, a tym co mówi. Często przytaczanym przykładem ilustrującym ten typ argumentu jest dziecko, które kwestionuje słowa rodzica, mówiąc: „Jeśli mówisz, że palenie jest szkodliwe, to dlaczego sam palisz?”. Tak zdefiniowany argument jest rozpoznany przez innych badaczy jako argument *tu quoque* (m.in. Woods i Walton 1977; Copi, Cohen i McMahon 2014).

5. giving of testimony in a case in court, where trust and an assumption of honesty is properly a part of the evaluation of the argument, *ad hominem* arguments will generally be relevant. The participant in the dialogue will start out with a given degree of credibility, even if there is no prior evidence of his honesty or dishonesty (Walton 1999, 196).

Argument *ad hominem personalny* stanowi atak frontalny skierowany przeciwko osobie, bądź grupie osób. Atak najczęściej przybiera formę zniewagi, obelgi i polega na krytyce wyglądu, zachowania, cech charakteru itd., bez względu na argumenty jednostki. Tak definiowany argument jest tożsamy z argumentem *ad personam* (Amossy 2006, 144).

4. Kilka słów na temat noblistki Olgi Tokarczuk

Olga Tokarczuk urodziła się 29 stycznia 1962 roku w Sulechowie. Pisarka skończyła psychologię na Uniwersytecie Warszawskim. Po kilku latach pracy jako psychoterapeutka zrezygnowała z praktyki na rzecz literatury, którą interesowała się od dziecka. W 1993 roku opublikowała swoją pierwszą książkę zatytułowaną *Podróż ludzi księgi*, która została dobrze przyjęta przez krytyków. Jest autorką kilkudziesięciu powieści oraz laureatką wielu prestiżowych nagród (m.in. Nike, International Booker Prize, Jan Michalski). Jej książki zostały przetłumaczone na ponad 40 języków, a także znajdują adaptacje w kinie i teatrze. Do jej najpopularniejszych dzieł należą *Księgi Jakubowe* z 2014 roku oraz *Bieguni* z 2007 roku. Praca pisarki została doceniona przez Norweski Komitet Noblowski, tym samym Tokarczuk dołączyła do grona polskich laureatów nagrody w tej dziedzinie, m.in. Wisławy Szymborskiej czy Henryka Sienkiewicza. Otrzymała nagrodę „[...] za narracyjną wyobraźnię połączoną z encyklopedyczną pasją, co sprawia, że prezentuje, że przekraczanie granic jest formą życia”⁶. Często werdykt Komitetu Noblowskiego wywołuje skrajne emocje i prowadzi do kontrowersji. W sporach społecznych pojawiają się osobiste odczucia lub osądy. Tak też się stało w przypadku przyznania nagrody Oldze Tokarczuk. Wydarzenie to spowodowało lawinę reakcji internautów silnie spolaryzowanych ideologicznie. Komentarze, które zostały poddane analizie przyczyniają się jednoznacznie do dekonstrukcji wizerunku pisarki, nie mają bowiem związku z dyskusją wokół wartości literackiej proponowanych przez nią treści, ale dotyczą jedynie życia prywatnego i poglądów społeczno-politycznych Tokarczuk. W efekcie można przeczytać komentarze obrażające zdolności intelektualne, przynależność narodową, a nawet wygląd fizyczny Olgi Tokarczuk.

5. Argument *ad hominem* w komentarzach internautów

Dyskredytacja Olgi Tokarczuk zasadza się na kilku płaszczyznach: krytykuje się jej wygląd fizyczny, poglądy polityczne, jej zdolności intelektualne, neguje się

6. <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/olga-tokarczuk-laureatka-literackiej-nagrody-nobla>, [dostęp 30.12.2021]

jej narodowość. Stanowi to bezpośredni atak na pisarkę. Opinie internautów nie dążą do inicjowania merytorycznej dyskusji, są jedynie atakami mającymi na celu wydanie poniżających ocen, które przyczyniają się do kreacji negatywnego wizerunku pisarki. Poniższe komentarze (1-14) odnoszą się do fizyczności Tokarczuk i stanowią eksplicytną deprecjację wyglądu zewnętrznego. Internauci dewaluują pisarkę za pomocą leksyki posiadającej negatywny ładunek emocjonalny, tj. rzeczowników: *czupiradło* (1), *penerka* (2), *maskara* (3), *brzydactwo* (4), *pokraka* (11) a także przymiotników: *niechlujna* (2), *obleśna* (5), *zły [wygląd]* (7), *brzydka* (10) i *paskudna* (12). Zgodnie z typologią zaproponowaną przez Gauthiera (1995) opinie przybierają charakter argumentu *ad hominem* w wariacie personalnym, zwanym również *ad personam* i mają formę werbalnej agresji skierowanej do referenta. Treść komentarzy nie odnosi się do istoty problemu, czyli do jakości literatury, którą Tokarczuk proponuje społeczeństwu i za którą została nagrodzona przez Komitet Noblowski. Poniższe przykłady wyrażają jedynie negatywne opinie o wyglądzie fizycznym pisarki, zarzuca się jej brak odpowiedniej higieny, podkreśla się niechlujność w wyglądzie, szczególnie w odniesieniu do fryzury. Oprócz pejoratywnych etykiet słownych typu *czupiradło* (1), *maskara* (3), *pokraka* (11), *baba* (5, 14) i desygnatów określających głowę zaczerpniętych z języka potocznego: *czerep* (6), *łeb* (14), pojawiających się w odniesieniu do osoby jako elementy dyskwalifikacji (forma obelgi), internauci stosują także szereg konstrukcji składniowych, których efekt pragmatyczny jest ten sam. Wskazać należy między innymi pośrednie akty dyskwalifikujące, które na poziomie językowym przybierają formę porad/zaleceń. Czasownik w 1. osobie liczby pojedynczej *mogę* wraz z bezokolicznikiem, który mu towarzyszy wprowadza do wypowiedzi modalność wolitywną: *Mogę podesłać Tokarczuk instrukcję porannej toalety i mycia włosów, bo takowa jest jej nieznana.* (8) i jednocześnie implikuje znaczenie dodatkowe na temat referenta, a mianowicie niechlujny, niehigieniczny wygląd pisarki. Podmiot wyraża swą wolę wykonania czynności względem osoby wyrażonej w dopełnieniu, bo istnieje ku temu warunek implicytny: zły wygląd tej osoby. Konstrukcja jest pojemna znaczeniowo, gdyż postawie wolitywnej podmiotu, czyli intencji życzeniowej wobec komunikowanego stanu rzeczy (Grzegorzczkowska 2001, 134) towarzyszy postawa oceniająca. Porada/zalecenie może mieć formę aktu dyrektywnego poprzez zastosowanie trybu rozkazującego: *Paniusiu uczesz się! 60-tka na karku. [...].* (13). Uwagę zwracają również formy pytające: [...] *Jak ty wyglądasz?* (13), *Co ta baba ma ma tym łbie?* (14), które w komunikacji nie wymagają odpowiedzi. Są to tzw. tropy ilokucyjne (Kerbrat-Orecchioni 1994), czyli akty pośrednie. Mogą je stanowić akty dyrektywne, postawione pytanie nie implikuje odpowiedzi w interakcji (Kerbrat-Orecchioni 1994, 63), sugeruje natomiast określone działanie, w tym przypadku: uczesz się. Celem pragmatycznym może

być także akt dyskwalifikacyjny, czyli przypisanie referentowi cech negatywnych w formie asercji, typu: źle wyglądasz. Ten ostatni wydaje się zamierzony w badanym użyciu.

- 1) A co to czupiradło samo mówi o Polsce i polskości? [...] (dorzeczy.pl, 11.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 2) Jak w głowie to samo co na głowie, to tragedia. Niechlujna jak jakaś penerka (wpolityce.pl, 15.10.2019) [dostęp: 27.04.2020]
- 3) Czemu ta maskara podaje się za Polkę? Niech pisze swoje flaki z olejem, ale w rodzimym języku. (niezalezna.pl, 10.10.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 4) Won na Ukrainę to brzydactwo (wpolityce.pl, 18.10.2019) [dostęp: 11.06.2020]
- 5) [...] Swoją drogą ta baba jest nie tylko tępa, ale i oblesna (wpolityce.pl, 15.10.2019) [dostęp: 27.04.2020]
- 6) Jaka fryzura, taka zawartość czerepa. (niezalezna.pl, 10.12.2019) [05.05.2020]
- 7) Nawet wygląd zły (wpolityce.pl, 18.10.2019) [dostęp: 03.05.2022]
- 8) Mogę podesłać Tokarczuk instrukcję porannej toalety i mycia włosów, bo takowa jest jej nieznaną. (dorzeczy.pl, 17.01.2020) [dostęp: 27.05.2022]
- 9) UROCZA TA GRZYWKA Z GRZYBEM we włosach i nuzencem na twarzy PFUJ!!! (dorzeczy.pl, 11.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 10) Nie dość, że brzydka jak psychój, to nie umie się ubrać, bardzo jestem ciekawy w czym wystąpi żeby odebrać tę żenadę. (dorzeczy.pl, 17.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 11) Jaka to [...] pokraka, dali jej nobla bo zaczęła szczekać na Polaków, że zabijali żydów i to nazwali wrażliwością, osobowością. (dorzeczy.pl, 17.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 12) Podobna do Diduszkowej i równie paskudna... Kwintesencja antypolskości i polakożerstwa (wpolityce.pl, 10.12.2019) [dostęp: 28.12.2021]
- 13) Paniusiu uczesz się! 60-tka na karku. Jak ty wyglądasz! (wpolityce.pl, 15.10.2019) [dostęp: 28.12.2021]
- 14) Co ta baba ma ma tym lbie? (dorzeczy.pl, 22.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]

Niektórzy internauci mają wątpliwości co do zasadności przyznania Nagrody Nobla Oldze Tokarczuk. Atakują ją w komentarzach, dyskwalifikując jej zdolności intelektualne i wyrażając opinie kwestionujące jej inteligencję jak w przykładach (15-27). Widzimy tu użycie form nominalnych i przymiotnikowych określających brak zdolności intelektualnych: *tępa* (15), *tępy ideolog* (16), *głupia kobieta* (17), *idiotka* (18), *kołtunka* (19), *infantylna pańcia* (20), *debilka* (21), *kołtun* (22), *pierdolnięta baba* (23). Jest to kolejny przykład argumentu *ad hominem* personalnego, zamieszczone treści stanowią jedynie przejaw pogardy dla pisarki, nazwanej ironicznie w przykładzie (25) *nobląstką*. Forma graficzna wyrazu *nobliska* została świadomie zniekształcona poprzez wymianę grafemu *i* na *y*. W mowie potocznej taki zabieg jest nacechowany pejoratywnie. Analogicznie do poprzedniego przykładu internauci uciekają się do emocji, gromadzą w ten sposób argumenty patosu. Wyrażone są one między innymi za pomocą słownictwa należącego do rejestru potocznego: *bohomyzy* (16), *bełkot*, *kołtunka*, *wypociny* (19), *pańcia* (20), *kołtun* (22) i wulgarnego: *idiotka* (18), *debilka* (21), który wzmacnia pejoratywny osąd.

Ten ostatni przybiera formę asercji wyrażonej za pomocą zdań twierdzących (16-17), (20), może też łączyć się z asercją w formie negacji (26-27).

- 15) No i mamy drugiego walese antypolska tepa i bez korzeni Polskich w Australii pytaja dlaczego Polki sa takie brzydkie (wpolityce.pl, 11.12.2019) [dostęp: 28.12.2021]
- 16) To tępy ideolog niszczący kulturę antykulturowymi bohomazami [...]!!! (niezalezna.pl, 12.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 17) Ta mierna pisarka jest tez, tak zwyczajnie ,głupią kobietą! (niezalezna.pl, 11.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 18) na pal ta i....diotke (dorzeczy.pl, 14.01.2020) [dostęp: 27.05.2022]
- 19) nie słuchajcie bekotu tej kołtunki, nie czytajcie jej grafomańskich wypocin. (niezalezna.pl, 11.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 20) Tokarczuk to infantylna pańcia tworząca tzw. literaturę kobiecą.... (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 21) jesce pewnie karzą ucyć dzieciom w szkole o tej deb....ce. Teroz te pisarze i pisarki są poj..... ani. (fronda.pl, 11.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 22) pan Nobel w grobie się przewraca... najpierw Stalinistka Szymborska o której się dowiedzieliśmy po nagrodzie a teraz lewacki kołtun Tokarczuk której nikt nie czytał... (wpolityce.pl, 11.12.2019) [dostęp 28.12.2021]
- 23) jakiejś pi.....iętej babie dali nagrode. [...] ona i ci co to czytają są jeb....ci (fronda.pl, 10.10.2019) [dostęp: 06.05.2020]
- 24) Nobel za głupotę (dorzeczy.pl, 21.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 25) Zawartość głowy pani "noblystki" podobna jest mniej więcej do tego co ma na głowie. (dorzeczy.pl, 17.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 26) To że dostaje nagrody, nie oznacza że jest mądra. U niej głupota przebija rozum. (niezalezna.pl, 11.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 27) ekolożka feministka he he nie moze byc madra..od razu ja skreślam (wpolityce.pl, 10.10.2019) [dostęp: 28.12.2021]

Kolejny przykład argumentu *ad hominem* wpisuje się tym razem w grupę tzw. argumentów okolicznościowych lub sytuacyjnych (Wieczorek 2006, 196), w literaturze przedmiotu nazywany jest również argumentem *ad hominem* poszlakowym (fr. argument *ad hominem circonstanciel*, Gauthier 1995, 175). Bazuje on na sprzeczności pomiędzy tym, co mówi i tym, co robi jednostka poddana osądowi. Komentujący twierdzą, że Tokarczuk sprzeniewierza się polskiej racji stanu, wykazuje postawę antypolską: atakuje Kościół katolicki (28), krytykuje rząd (36), a w swych powieściach przedstawia negatywny obraz Polski, kraju w przeszłości biednego, gdzie dominowała ciemnota, zabobon, antysemityzm (30) i kolonializm (28), (30). W poniższych komentarzach możemy znaleźć serię określeń, które dyskredytują pisarkę poprzez użycie terminu derywowanego od *polska* i *Polka*: *antypolska*: (28-29); *antypolka*: (30-31), pierwszy użyty również w syntagmach nominalnych: *antypolska Żydowa* (32), *antypolska szmata* (33-34), *łajza antypolska* (35), *antypolska sucz* (36). Antypolskość Tokarczuk staje się argumentem za wykluczeniem noblistki z narodu, stąd formy z przedrostkiem *nie-* stanowiące zaprzeczenie od *Polka*, od *polska* i od *polskość*: *nie-Polka* (37-38), *niepolska*

(39-40), *niepolskość* (41), zdania z wyrażeniami przeczącymi (42-44), czasami zaprzeczenie jest niedosłowne (45).

- 28) Olga Tokarczuk, jak zresztą wskazuje samo nazwisko, jest polskojęzyczną Ukrainką, opluwającą w swoich powieściach polski naród i kościół katolicki, twierdzi, że Polacy okupowali Kresy. Gdyby nie była antypolska, nie dostałaby tej nagrody, od dawna bez znaczenia. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 29) Zajadle antypolska, lewacka, do wymiotów filosemicka. Czy mogła nie dostać Nobla? (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 30) Antypolka nazwała Polaków „właścicielami niewolników i mordercami Żydów”. Znana z nienawiści do własnego kraju i skrajnego filosemityzmu. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 31) A ja się brzydę twórczością tej antypolki która dla sławy i pieniędzy pluje na swój naród. To że przyznano jej nagrodę nobla nie jest dla mnie niczym istotnym (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 32) Wstyd jest czytać wycpiny tej antypolskiej Żydówki (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 33) Po pierwsze trzeba być antypolską szmatą po drugie trzeba mieć zamiast mózgu lewackie szambo. (dorzeczy.pl, 21.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 34) Kolejna antypolska szmata niby uhonorowana przez kogo-ano przez lewactwo, Nobel się w grobie przewraca. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 35) Byle łajza antypolska dostaje nagrodę. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 36) antypolska sucz wybrana przez szwedzkie lewactwo by atakować rząd a promować totalnych wariatów z PO-PZL [dorzeczy.pl 10.11.2019]
- 37) [...] beztalencie, nie Polka ,brzydka tworzy makulaturę ,ktorej nikt nie chce czytać ! (fronda.pl, 10.10.2019) [dostęp: 27.04.2020]
- 38) Przede wszystkim, to nie Polka. Jest po prostu piszącą po polsku [...]. (niezależna.pl, 11.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 39) Może i noblistka ale nie Polska. (niezależna.pl, 29.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 40) Kto czytał wycpiny tej niepolskiej grafomanki [...] (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 41) Polską prozaiczką? Błagam, polskojęzyczność to nie polkość ! I jeszcze z jakiej rodzinki ta paniusia. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 42) Nigdy nie była Polką (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 43) Dobrze niech sobie dostała Nobla, tylko nie piszcie polska pisarka bo to jest nieprawda. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 44) Więc mówiąc o Tokarczuk raczej nie pasuje mi mówienie, że nagrodę dostała Polka. Nobla dostała obywatelka polska nie mająca poza tym nic wspólnego z polskością!!! Ta osoba gardzi polskością, gardzi polskimi patriotami, jak bolszewik, który miał wpisane do dowodu czy innego dokumentu "obywatelstwo polskie" i robił wszystko by ten zapis został zastąpiony słowem "internacjonalista" (obecny odpowiednik liberalny internacjonalizmu, to tzw. globalizm)... Nie mamy jajko czujący się polakami żadnego powodu do dumy z nagrody dla Tokarczuk! (dorzeczy.pl, 17.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 45) Przestańcie pisać, że Polka dostała nobla, Olga to polskie imię? Tokarczuk to polskie nazwisko? (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]

Argument ten przybiera w komentarzach dodatkową formę, którą Gauthier określa jako tzw. argument winy przez współuczestniczenie (fr. *argument de la culpabilité par association*) (1995, 175). W wielu komentarzach Tokarczuk jest

uznawana za osobę pochodzenia żydowskiego lub ukraińskiego, obie narodowości mają w tym kontekście znaczenie pejoratywne, implikują cechę wrogości do narodu polskiego: *żydówka* (58), (61), *żyd* (57), *Izraelitka* (64), *Ukrainka* (28), (53), (55). Często, dla spotęgowania dyskwalifikacji wskazuje się jednocześnie narodowość żydowską i ukraińską (52-59). Dominują etykiety, czyli syntagmy, w których element centralny, nominalny jest określany przez przymiotnik wskazujący narodowość. Całość wprowadza literalnie ocenę negatywną referenta: *ukraiński pomiot* (48), *ukraińskie dziwadło* (50), *ukraińskie szambo* (51), *ukraińska żydowska grafomanka* (54), *żydowsko-ukraińska menda* (59), *żydowska wywłoka* (60). Często etykieta pojawia się w formułach służących w komunikacji do przedstawiania/ przedstawienia osób i/lub rzeczy: [...] **To jest żydówka ukraińska.** (58), [...] **Tokarczuk to żydowska pisarka mieszkająca w Polsce** (62), **To Izraelitka** [...]. (64). Argumentem staje się stosunek pisarki do Polaków określany przez internautów jako negatywny. Realizują go predykaty afektywne typu: *nienawiść* (30), (49), (53), *pogarda* (44), *szkalowanie* (28), (31), (57) przypisywane agensowi za pomocą form twierdzących, między innymi: [Tokarczuk] *nienawidzi Polski.* (49).

- 46) To Ukraina dostała pierwszego Nobla. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 47) To chyba pierwszy Nobel dla Ukrainy ? . Ale będą się cieszyć . Wreszcie Ukraińcy ruszyli z budowaniem swojej tożsamości . ----- PS: Czy byli nominowani jacyś Polacy ? . Wie ktoś . (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 48) Nie rozumiem dlaczego tego zawzzonego z kołtunem na łbie ukraińskiego pomiotu nazywa się w mediach polką? Przecież jej prawdziwe nazwisko [...] to Tokarciuk a nie Tokarczuk! (niezależna.pl, 29.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 49) Nazwisko. Ukraińskie. Dlatego pewnie tak nienawidzi Polski. DO SIEBIE NA WSCHÓD ! (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 50) Ukraińskie dziwadło! (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 51) [...] dajcie już spokój z tym ukraińskim szambem. [...] (niezależna.pl, 11.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 52) My ukraińcy i żydzi się cieszymy. To nasza przedstawicielka . (dorzeczy.pl 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 53) Dlaczego nienawidzi Polski ? Bo jest żydowskiego pochodzenia Ukrainką, o nazwisku Ukraińskim. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 54) Ukraińska żydowska grafomanka dostała klubową nagrodę! Szymborska przetała szlaki, Herbert nie miał szans!... (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 55) Ukrainka, żydowskiego pochodzenia posiadająca (również) polskie obywatelstwo. Chwilowo zamieszkała w Polsce. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 56) Żydówka ukraińskiego pochodzenia nie może otrzymać nobla dla Polski. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 57) Żadna z niej Polka, ma nazwisko Ukraińskie i jest żydem . Wiele razy krytykowała Polaków. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 58) Jaka polska pisarka, to jest żydówka ukraińska. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 59) Tokarczuk to grafomanka i żydowsko-ukraińska menda. (dorzeczy.pl, 17.10.2019) [dostęp: 03.05.2020]

- 60) Tokarczuk to nie ukrainka tylko żydowska wywłoka potomka NKWD-dziet i matki q—y ban-derowskiej!!! (dorzeczy.pl, 11.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 61) to jest żydówka i o co tyle hałasu? (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 62) Nagroda Nobla powinna być przyznawana w Tel-Awiiwie bo dostają ją teraz prawie sami żydzi . Tokarczuk to żydowska pisarka mieszkająca w Polsce (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 63) Ja bym się cieszył jakby Polka dostała Nobla ale co mnie obchodzi nagroda dla obywateli Izraela (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 64) To Izraelitka więc Izrael powinien się cieszyć. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]

Ten sam mechanizm pojawia się w przypadku dewaluacji i bezpośredniej krytyki ideologicznych preferencji Tokarczuk. Zdaniem wielu to właśnie postawa polityczna Tokarczuk, zgodna z postawą Komitetu Noblowskiego pozwoliła jej dotrzeć na szczyt i dołączyć do grona laureatów (65-73). Stosuje się wyraźny zarzut, który kwestionuje polityczną bezstronność Komitetu Noblowskiego. Dyskurs przybiera formę aktu oskarżenia z wykorzystaniem asercji (74-84) i dewaluuje referenta poprzez użycie terminu ideologicznego „*lewica*” w formie językowej określającej osobę lub cechę: *lewaczka* (66), (85-87), *lewacka Tokarczuk* (65), *antypolska lewaczka* (69), *gnida lewacka zboczona* (88), *lewacko-żydowski śmieć* (89), *lewacka plujka* (90), *lewacka wariatka* (91), *lewacka świnia* (92), *lewacki*, *antypolski*, *antycywilizacyjny*, *bolszewicki skurwiel* (93), *lewacka ściera* (94), *lewackie beztalencie* (95). Należy podkreślić, że określenie potoczne *lewacka* i *lewaczka* mają wydźwięk pejoratywny, implikują pogardę nadawcy i są używane jedynie jako zniewaga. Często internauci uciekają się do etykiet: *lewaki/lewacy* lub *lewactwo*. Określając w ten sposób Komitet Noblowski i grono noblistów, implikują tym samym desygnat zbiorowy, co potęguje dyskwalifikację (66), (69), (76-78), (80-83), (96-97). Przytoczone niżej komentarze potwierdzają niechęć związaną z preferencjami społeczno-politycznymi Olgi Tokarczuk.

- 65) Lewacki komitet noblowski nagrodził człowieka ze swojej rodziny, lewacką Tokarczuk (niezależna.pl, 11.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 66) Fajnie że doceniono Polkę ale szkoda że lewaczkę ,coż lewactwo ma dziś przewagę bo zdominowało ośrodki nauki i kultury (wpolityce.pl, 10.10.2019) [dostęp: 28.12.2021]
- 67) Właściwie to nie ma się z czego cieszyć. Od dłuższego czasu wysoka komisja noblowska promuje lewactwo. I taka jest Olga (wpolityce.pl, 10.10.2019) [dostęp: 28.12.2021]
- 68) Dostała Nobla za lewactwo i wojujący feminizm. Piszcie przeciętnie. (dorzeczy.pl, 3.11.2019) [dostęp: 27.04.2020]
- 69) lewacki Nobel dla antypolskiej lewaczki .. kto sie moze z tego cieszy? Tylko antypolacy i lewacy. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 70) Literacki i pokojowy Nobel się totalnie upolityczniły i zdegenerowały. Tokarczuk nagrodzono za antypolonizm i atakowanie PiSu. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 71) O czym tu debatować. Obecny Nobel dla Polski jest polityczny. I Tokarczuk spłaca dług atakując własny kraj. I jak nazwać taką osobę: zdrajca, szuja czy zwykła gnida? A może wszystkie pasują? (dorzeczy.pl, 20.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 72) Ot tęczowi nagrodzili tęczową (fronda.pl, 10.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]

- 73) A ja mam ją w pompie i jej grafomanię. Nobel za ideologię a nie za literaturę. Cała Polska się cieszy, jak zwykle chcemy leczyć swoje kompleksy... (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 74) Faktem jest, że literacka Nagroda Nobla była od lata przyznawana po lewicowej linii ideologicznej (dorzeczy.pl, 3.11.2019) [dostęp: 03.05.2022]
- 75) nagroda nobla literackiego to nagroda ideologiczno-polityczna (dorzeczy.pl, 17.10.2019) [dostęp: 03.05.2022]
- 76) Literacka nagroda Nobla została przejęta przez [...] lewaków (dorzeczy.pl, 3.11.2019) [dostęp: 27.05.2020]
- 77) Dawniej ta nagroda miała prestiż... Teraz jest tylko lewackie wyróżnienie, przyznawane jednym lewakom, przez drugich lewaków, za propagowanie lewactwa... (salon24.pl, 10.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 78) Nobla dostają zawsze same lewaki i ci którzy są POPRAWNI POLITYCZNIE. [...]. (salon24.pl, 10.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 79) Komitet przyznający te nagrody to banda starych degeneratów i pedałów, dobierających tzw. laureatów po linii lewacko – rasistowskiej (taki kretyń, jak np. Obama dostał nagrodę wyłącznie za kolor skóry). (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 80) To już nie Nobel, to nobelek dla lewaków. A propos- ona ma kołtun nie tylko w duszy... (dorzeczy.pl, 08.12.2020) [dostęp: 25.12.2021]
- 81) nagroda została upolityczniona i zideologizowana – lewactwo przejęło instytucje i rozdaje swoje nagrody swoim (dorzeczy.pl, 23.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 82) Komitet noblowski to dziś lewicowe ludziki, gdzieś z peryferyjnej Szwecji. Naprawdę jest się czymś jarać.... (dorzeczy.pl, 26.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 83) Lewacy nagradzają tylko lewaków, im skrajniejszy tym lepiej. Literatura się już nie liczy. (wpolityce.pl, 10.10.2019) [dostęp: 28.12.2021]
- 84) Dzisiaj otrzymanie Nobla z literatury gwarantują lewackie poglądy. (dorzeczy.pl, 21.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 85) Wstyd i hańba być laureatem na tej zlewaczonej imprezie. Skończcie z tą poprawnością! Lewaczka pisze w germanach o złych Polakach i za to dostaje laury. Hańba. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 86) Ja tam się nie znam na literaturze a o pani Tokarczuk to nawet nie słyszałem [...]. Poszukałem sobie w internecie i co się pokazało? Że to zajadła lewaczka, feministka i pieszczoszka Salonów III RP. I to mi wyjaśnia wszystko. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 87) czytając grafomańskie wypociny tej lewaczki człowiek nie robi się mądrzejszy, tylko głupieje (dorzeczy.pl, 11.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 88) [...] Takiemu [...] to nawet dzień dobry na ulicy nie powiem. To g.nida lewacka zбочzona. (wpolityce.pl, 15.10.2019) [dostęp: 27.04.2020]
- 89) Osoba która dostaje literacką [...] nagrodę Nobla automatycznie jest lewacko-żydowskim śmieciem. (niezależna.pl, 11.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 90) Lewacka Szwecja daje zielone światło lewackiej plujce. (dorzeczy.pl, 10.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 91) Teraz Ukraina już ma noblistę, a swoją drogą ciężko czytać wynaturzenia lewackiej wariatki (niezależna.pl, 16.12.2019) [dostęp: 11.06.2020]
- 92) Wystarczy być lewacką świnią. Nobel gwarantowany (dorzeczy.pl, 21.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 93) Jak się dostaje Nobla? Wystarczy być lewackim, antypolskim, antycywilizacyjnym bolszewickim skurwvilem. Tak jak stalinistka "szymborska" czy ten czarny menel "Obama". (dorzeczy.pl, 21.10.2019) [dostęp: 24.12.2021]
- 94) lewacka ściera (fronda.pl, 10.10.2019) [dostęp: 25.12.2021]
- 95) Wiadomo Nobel. Kto to jest ta Tokarczuk? Na pewno jakieś lewackie beztalencie. (wpolityce.pl, 10.10.2019) [dostęp: 28.12.2021]

- 96) A kto to jest Tokarczuk?
Nie znam , nie uzywalem .
Coz takiego wiekopomnego napisala ze lewactwo dalo jej Nobla? (dorzeczy.pl, 10.10.2019)
[dostęp: 24.12.2021]
- 97) antypolska sucz wybrana przez szwedzkie lewactwo by atakowac rzad a promowac totalnych wariatow z PO-PZL (dorzeczy.pl 10.11.2019) [dostęp: 25.12.2021]

W niektórych komentarzach pojawiają się dyrektywy skierowane do czytelników, bezpośrednio wezwanie do działań, które można interpretować jako groźby (98-101).

- 98) Won na Ukrainę to brzydactwo (wpolityce.pl, 18.10.2019) [dostęp: 27.04.2020]
- 99) Skandal. Odebrać Polski paszport i wydalić na Ukrainę. (dorzeczy.pl, 20.12.2019) [dostęp: 27.05.2020]
- 100) Na pohybel zdrajcyński Polski, szatanicy, wcieleniu zła. (dorzeczy.pl, 26.01.2020) [dostęp: 27.05.2020]
- 101) na pal ta i....diotke (dorzeczy.pl, 14.01.2020) [dostęp: 27.05.2020]

Argumenty *ad hominem* tzw. *winy przez współuczestniczenie* nie ograniczają się jedynie do atakowania laureatki nagrody Nobla, ale służą również jako atak na jej rodzinę (41) i (60) oraz czytelników. W tym ostatnim przypadku punktem wyjścia w relacji jest sama Tokarczuk, to ona „zatrzuwa” grupę, która się wokół niej tworzy. Internauci wyraźnie dewaluuja członków tej ostatniej, używając przymiotników zawierających przedrostki przeczące: *nierozgarnięty* (103), *nie-normalny* (104). Określenia są pejoratywne, również wulgarne (102), desygnują brak cechy ocenianej w społeczeństwie pozytywnie. Zbiorowej dyskwalifikacji czytelników służą w komentarzach internautów argumenty polityczne. W przykładzie (105) nośnikiem dyskwalifikacji jest oskarżenie o entuzjazm czytelników dla Platformy Obywatelskiej, działającej obecnie w Polsce partii opozycyjnej. To samo odniesienie obserwujemy w przykładzie (106), gdzie w formie graficznej słowa: „POjebuska” i „POwiada”, grafemy P i O zostały zapisane w formie wielkich liter, co stanowi nawiązanie do tej samej partii politycznej. Mamy tu do czynienia z użyciami okazjonalnymi, słowa stają się bardziej pojemne znaczeniowo w danej wypowiedzi.

- 102) jakiejś pi.....iętej babie dali nagrode. [...] ona i ci co to czytają są jeb....ci (fronda.pl, 10.10.2019)
- 103) Styl pisarski pani [...] jest raczej cienki, w sam raz dla nierozgarniętego odbiorcy z opozycji totalnej. (dorzeczy.pl, 17.10.2019) [dostęp: 03.05.2020]
- 104) jej bazgrołów i tak nikt normalny nie czyta. (dorzeczy.pl, 15.01.2020) [dostęp: 27.05.2020]
- 105) Literatura odpowiednia dla elektoratu Po (niezależna.pl, 17.12.2019) [dostęp: 05.05.2020]
- 106) Żydowsko-ukraińska swołocz nienawidząca Polski, Polaków, katolików, patriotów [...], propagatorka zбочzonej ideologii LGBT, lewactwa, sprowadzania do [...] Polski milionów bezow-śniadych [...] ludów pasterskich Azji i Afryki, żeby zniszczyć chrześcijaństwo, białych

Europejczyków i zrobić kocioł mulit-kutli. POJebuska, która oPOwiada i pisze [...] kretynstwa na temat Polski i Polaków od lewackiego komitetu dostała lewaczka Tokarczuk nagrodę ... [...] (wprost.pl, 10.12.2019) [dostęp: 27.04.2020]

6. Wnioski

Odniesienie do pojęcia etosu przedstawianego (fr. *éthos représenté*, Druetta i Paissa 2020) pozwala zauważyć, że za wizerunek publiczny odpowiada nie tylko sam nadawca (między innymi poprzez zdolności oratorskie oraz trafność formułowanych argumentów), ale także osoby trzecie, które mogą wpłynąć na postrzeganie społeczne obiektu denotowanego. Taka też jest praktyka społeczna w komunikacji. Zjawisko to możemy obserwować w dyskursie publicznym. Przeprowadzone badanie pokazuje, iż jest ona stosowana w komentarzach internautów publikowanych na forach dyskusyjnych i służy do dekonstrukcji etosu uprzedniego osoby medialnej.

W dekonstrukcji wizerunku publicznego za pomocą komentarzy internautów ogromną rolę odgrywa argument *ad hominem*. Jego użycie ma na celu zdyskredytowanie osoby trzeciej. Pośród argumentów dominujących w badanym materiale wskazać należy argument *ad hominem personalny*, który przybiera formę ataku osobowego (argument *ad personam*) poprzez krytykę wyglądu fizycznego, dyskwalifikację inteligencji i preferencji ideologicznych pisarki. Obecny jest argument *ad hominem okolicznościowy* (fr. *argument ad hominem circonstanciel*) z dużym udziałem argumentu winy przez współuczestniczenie (fr. *argument de la culpabilité par association*). Nadawca przypisuje Tokarczuk do określonych grup narodowych (żydowskiej i ukraińskiej) oraz ideologicznej (lewica), dyskwalifikacja zasadza się na cechach negatywnych, które te grupy implikują w warstwie konotacji. Jednocześnie Tokarczuk występuje jako podmiot, czyli organizator grupy. W tym przypadku, wartościowanie negatywne nakładane jest na krąg czytelników noblistki. Wszystkie omawiane argumenty przyczyniają się do dekonstrukcji wizerunku publicznego pisarki. Internauci dewaluuują Olgę Tokarczuk, wartościując negatywnie jej osobę. Krytyka wyrażana jest m.in. za pomocą leksyki, wśród której często pojawiają się nazwy pejoratywne należące do rejestru potocznego i wulgarne. Stosowane są środki dyskursywne, które służą dyskredytacji osoby.

W omawianym przypadku nie możemy mówić o zasadnym używaniu argumentu *ad hominem* przez internautów. Komentarze służą jedynie wzbudzeniu emocji i znieważeniu Olgi Tokarczuk, służą zatem dekonstrukcji etosu uprzedniego pisarki. Prezentowane komentarze nie mają wartości merytorycznej, nie odnoszą się do twórczości literackiej pisarki. Tym samym argument *ad hominem*, któremu towarzyszy patos negatywny wpisuje się funkcjonalnie w szereg zjawisk argumentacyjnych o charakterze paralogizmu (Amossy 2006). Ma on jednak duży potencjał

perswazyjny. Choć wykazuje zazwyczaj⁷ błąd w logicznym rozumowaniu i neguje zasady etyczne w życiu społecznym, stanowi często podstawowy sposób dyskwalifikacji w dyskursie. Etos przedstawiany, czyli wizerunek osoby tworzony np. w mediach, w momencie, gdy rysuje się ją w sposób negatywny, jest szczególnie podatny na zastosowanie argumentu *ad hominem*.

Bibliografia

- Amossy, Ruth.** 2006. *L'argumentation dans le discours*. Paris: Armand Colin.
- Amossy, Ruth.** 2010. *La présentation de soi. Ethos et identité verbale*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Amossy, Ruth.** 2014. *Apologie de la polémique*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Aristote.** 1991. *Rhétorique. Livres I et II*. Texte établi et traduit par Médéric Dufour. Paris: Gallimard.
- Bralczyk, Jerzy.** 2003. *O języku polskiej polityki lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych*. Warszawa: Trio.
- Charaudeau, Patrick.** 2011. *Les médias et l'information: L'impossible transparence du discours*. Louvain-la-Neuve: De Boeck Supérieur.
- Copi, Irving M., Cohen, Carl i McMahan, Kenneth.** 2014. *Introduction to Logic*. Harlow: Pearson New International Edition.
- Derive, Jean i Derive, Marie-Jo.** 2004. „Processus de création et valeur d'emploi des insultes en français populaire de Côte-d'Ivoire”. *Langue Française* 144(4): 13-34.
- Druetta, Ruggero i Paissa, Paola.** 2020. „Éthos discursif, éthos préalable et postures énonciatives” *Corela. Cognition, Représentation, Langage* HS-32. <https://journals.openedition.org/corela/12457>, [dostęp 30.12.2021].
- Eemeren, Frans H. van i Grootendorst, Rob.** 1993. „The history of the argumentum ad hominem since the seventeenth century”. *Poznań Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities* 35: 49-68.
- Ernotte, Philippe i Rosier, Laurence.** 2004. „L'ontotype: une sous-catégorie pertinente pour classer les insultes?”. *Langue Française* 144: 35-48.
- Gauthier, Gilles.** 1995. „L'argumentation périphérique dans la communication politique: le cas de l'argument ad hominem”. *Hermès* 16: 167-185.
- Grzegorzczkova, Renata.** 2001. *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jakosz, Mariusz.** 2019. „Etykietowanie wartościujące w polskim dyskursie politycznym (na przykładzie retoryki partii Prawo i Sprawiedliwość)”. *Linguistische Treffen in Wrocław* 15: 115-130.
- Jaubert, Anna i Mayaffre, Damon.** 2013. „Ethos préalable et ethos (re) construit. La transformation de l'humour légendaire de François Hollande”. *Langage et société* 146: 71-88.
- Kerbrat-Orecchioni, Catherine.** 1994. „Rhétorique et pragmatique: les figures revisitées”. *Langue Française* 101: 57-71.
- Laforest, Marty i Vincent, Diane.** 2004. „La qualification péjorative dans tous ses états”. *Langue Française* 144: 59-81.

7. Amossy podkreśla, że w niektórych przypadkach użycie argumentu *ad hominem* jest uzasadnione, np. gdy istnieją fakty potwierdzające brak autorytetu moralnego nadawcy w zakresie podjętego tematu, gdy nie prowadzi w odpowiedni sposób analizy i logicznego wnioskowania, gdy nie podziela wartości, przekonań albo zasad założonych w danym kontekście lub w jeszcze inny sposób zaburza swój etos (2006, 143).

- Laforest, Marty i Moïse, Claudine.** 2013. „Entre reproche et insulte, comment définir les actes de condamnation?”. W *Violences verbales. Analyses, enjeux et perspectives*, red. B. Fracchiolla, C. Moïse, Ch. Romain i N. Auger, Rennes: Presses universitaires de Rennes.
- Maingueneau, Dominique.** 2014. „Le recours à l'éthos dans l'analyse du discours littéraire. Quelques réflexions”. *Fabula*. <http://www.fabula.org/colloques/document2424.php>, [dostęp 29.03.2022].
- Molek-Kozakowska, Katarzyna.** 2016. „O wizerunkowości sfery publicznej i jej analizie retorycznej”. *Retoryka wizerunku medialnego*, red. A. Budzyńska-Daca, A. Kampka, K. Molek-Kozakowska. Warszawa: Polskie Towarzystwo Retoryczne.
- Perelman, Chaïm i Olbrechts-Tyteca, Lucie.** 2008. *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*. Bruxelles: Éditions de l'Université de Bruxelles.
- Toulmin, Stephen, Riecke, Richard i Janik, Allan.** 1984. *An introduction to Reasoning*. New York: Macmillan.
- Walton, Douglas i Woods, John.** 1977. „Ad hominem”. *The Philosophical Forum* 8: 1-20.
- Walton, Douglas.** 1999. „Ethotic arguments and fallacies: The credibility function in multi-agent dialogue systems”. *Pragmatic & Cognition* 7(1): 177-203.
- Wieczorek, Krzysztof A.** 2006. „Argumenty »ad hominem«: ich rodzaje oraz sposoby oceny”. *Folia Philosophica* 24: 189-210.
- Vincent, Diane i Barbeau, Geneviève B.** 2012. „Insulte, disqualification, persuasion et tropes communicationnels: à qui l'insulte profite-t-elle?”. *Argumentation et Analyse du Discours* 8. <http://journals.openedition.org/aad/1252>, [dostęp 16.09.2020].